

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

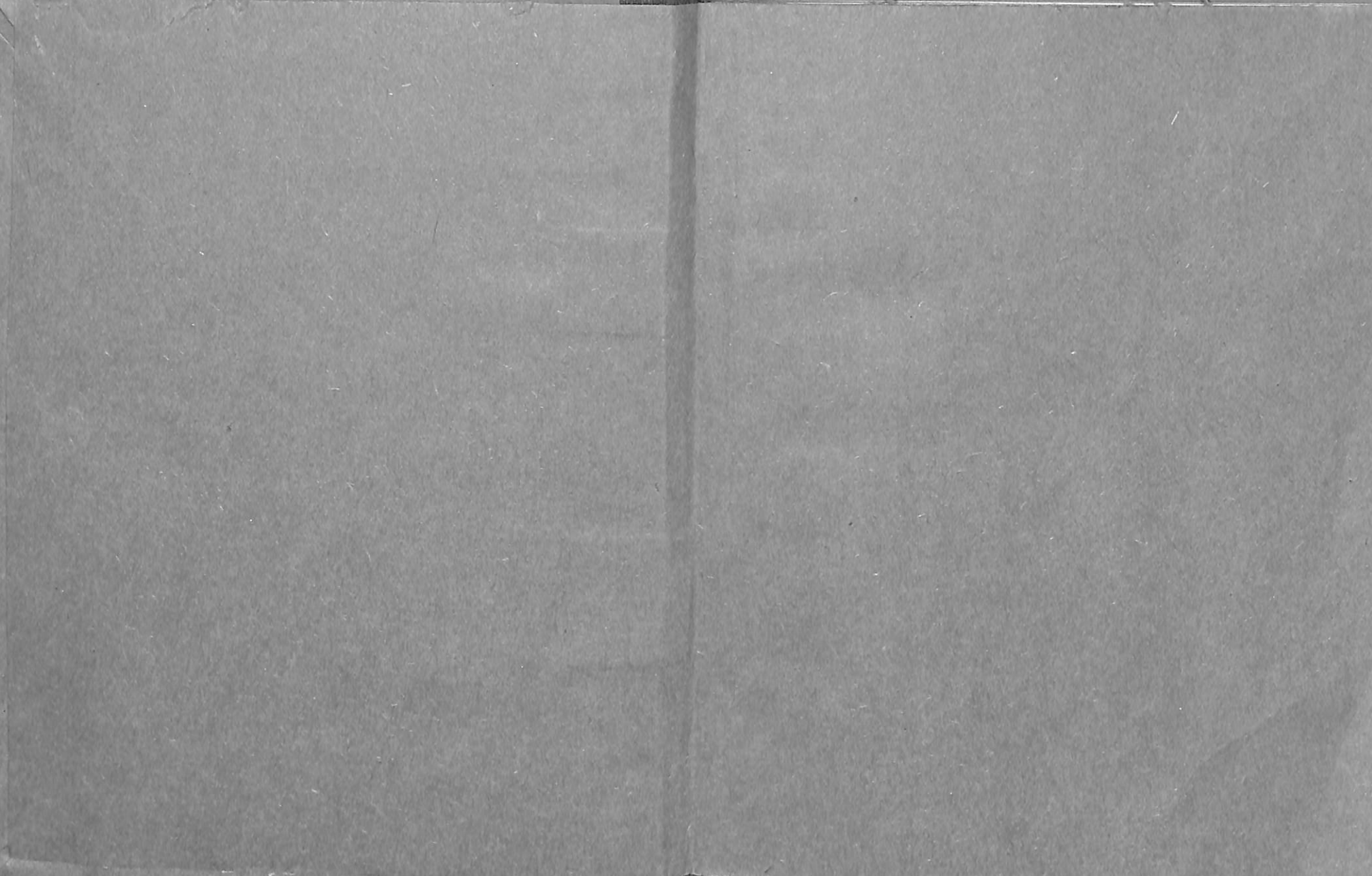
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.99

2 - 16

891.99 2/162

h-16

Գանձարի տարածք

Ծղ. 1822 | 1771 | 1824

ԱՐՁԱԳ ՀԱՍՎԵՐԻՒՆԵԱՆ

NOV 2011

Բանաստեղծություններ

ՎԵՏԱՅԱՐ ԱՐՏԻՑ

Երբ տեսնում եմ առաջախալի լաց ու կոծ,
ձնչամբ անունդ շքուղին բարակած՝
Ի նշդիս լսեմ, ճշմարտության սուրբ բողոք
Ինձ միտմ է դրել, կաշի, անուղք:

կրես 25

Handwritten signature or initials in blue ink.

891.99

2-16

ԳԻՆՆ Է 20 Կ.

Հ. Պ. Բ. 20. 2015

891.99

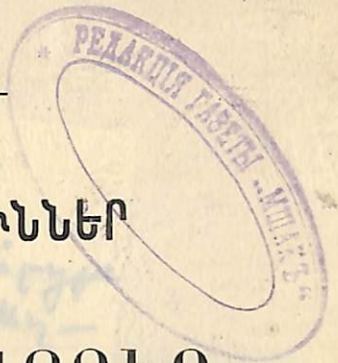
75

2-16

ԱՐԵՎԿ ՀԱՆՎԵՐԴԵԱՆ

այ.

2102

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎՇՏԱՀԱՐ ՍՐՏԻՑ

69176
1001

ՄԵՏԱՆ ԸՌԵՋԻՆ

Երբ տեսնում եմ տառապելի լաց ու կոծ,
ձնշած անմեղ շքառլին քարակոծ,
Ի՞նչպէս լեմ, ճշմարտութեան սուրբ բողոք,
Ինձ մղում է գրել, կուե՛լ անողք:

Ար. Հ-ի.

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Արագատիպ ՄՆ. Մարտիրոսեանցի.
Միքայէլեան փողոց, № 81.

1902

ՄԱՅԻՐԱԿԱՆ ԳՐԱՐԱՆ

ԳԵՂԱՍՏՅԱՆ ԳՐԱՐԱՆ

ՑԻՒՐՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱՐԱՆ

Дозволено цензурою. Тифлиси, 2-го Августа, 1901 г.

Երկրորդ հատվածի համար 1000

ՄԱՅԻՐԱԿԱՆ ԳՐԱՐԱՆ
ՏԻՖԼԻՍ
1901

Մ Ա Յ Ր Ի Կ Ի Ս

Մայրիկ, մայրիկ երբ յիշում եմ
Իմ օրերս մանկութեան,
Այնտեղ միշտ քեզ, ես տեսնում եմ,
Լի մեծ սիրով մայրութեան:

Եւ յիշում եմ այն օրերը,
Երբ քունդ էի խանդարում,
Երբ քո կաթով լի ծծեիրը,
Քերնէս չէի արձակում:

Այն ժամանակ դու մայրաբար,
Դէմքիս համբոյր իր դրոշմում,
Նանիկներով ու քնքշաբար
Ինձ քուն էիր պարզում:

Իսկ այժմ, ես էլ մանուկ չեմ,
Որ մի նոր վիշտ պատճառեմ,
Այսուհետեւ միշտ կաշխատեմ
Լինել հնազանդ ու խոհեմ:

Թիֆլիս, 1894 թ.

Մ Ա Ն Կ Ա Ն Ը

Երանի քեզ, անմեղ մանուկ,
Որ անհող ես աշխարհում
Եւ քո կեանքի բախտը բանուկ,
Միշտ ուրախ է քեզ պահում:

Ծաղկափթիլի քո հասակը,
Աշխուժով է մեծանում
Եւ դեռ մարուր սիրտդ, հողիդ,
Դառն վշտով չէ լցւում:

Բայց հեռու չէ ժամանակը,
Մանկութիւնըդ երբ կանցնի
Եւ այս կեանքի նոր դռնակը,
Քեզ աշխատող կը դարձնի:

Այն ժամանակ պիտի գործես,
Խելքիդ ոյժով պիտ ապրես
Եւ դորա հետ քո հօրն ու մօր
Երախտիքը յետ դարձնես:

Այն ժամանակ տես՝ զգուշացիր,
Խարդախութեան մի դիմիր,
Եւ քո քաղցր աշխատանքով,
Ապրիր մաքուր, լաւ վարքով:

Եւ մի բան էլ մի մոռանա,
Որ մեծ է քան ամեն ինչ,
Հայրենիքդ է—անգին է նա,
Նորան զոհիր ամեն ինչ:

Քիֆլիս, 1895 թ.

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

Քաղցրիկ հայրենիք, սրտիս դուրեկան,
Դու իմ ծննդեան վայր նւիրական,
Արդեօք մինչև երբ հողիցդ զրկւած,
Պիտի թափառեմ երկիրներ կորած:

Ախ երբ յիշում եմ քո հողն ու ջուրը,
Սիրտս է այրում քո սիրոյ հուրը,
Ու միշտ տենչում եմ հողդ տեսնելու,
Սրտիս սրբազան կարօտն առնելու:

Ճիշտ է շատ մարդիկ քեզ չեն ճանաչում,
Հարստացողն էլ վրադ չէ նայում,
Քայց ես սիրում եմ չէ թէ բաւարար,
Կարող եմ ասել ինչպէս սիրահար:

Ոսկին ամենքին իրեն է գրաւել,
Մարդոց սրտերը անզգայ դարձրել,
Սուրբ են համարում և նւիրական.
Ինչ տեղ էլ գտնեն ոսկի պատւական:

Նայէք երկտողիս, դուր, հայ մանուկներ,
Կարգալով յիշէք ձեր սար ու ձորեր,
Գոնէ դուր, փորրեր, անվերջ սէր տածէք
Դէպի հայրենիք, ուր դուր ծնւած էք:

Քիփիս, 1896 թ.

Բ Ա Խ Տ Ը

Առաջ եմ դիմում կեանքի ծովի մէջ,
 Նստած բնութեան նաւակի վերայ,
 Լողում եմ առաջ, բախտ եմ որոնում
 Եւ ազահութեամբ հեռուն ակնարկում:

Քամին փչում է, շատ լաւ կըլողայ,
 (Անփորձ) նաւակս առաջ կըսլանայ,
 Այնտեղ, շատ հեռուն, կայ նաւահանգիստ,
 Ուր յաւաստի եմ մեծ բախտ կըգտնեմ:

Քմահաճ քամին արդէն սաստկացաւ,
 Խեղճ իմ նաւակին անհանգիստ արաւ,
 Կատաղի ալեաց խաղալիք դարձած՝
 Նետում եմ ուժգին մերթ վեր ու մերթ ցած:

Ահա նաւակս շատ վեր բարձրացաւ,
 Ու վայր սուրալով ծովի տակ անցաւ.
 Օհ այն սև ժամից մինչև յաւիտեան,
 Ես զուրկ մնացի բախտի տեսութեան:

Թիֆլիս, 1898 թ.

ԽՐԸԽՈՅՍ ՊՈՒՏԻՆ

Թող ստոր մարդոց քսու խօսքերից,
 Գաւազրութիւններ կաղմւին քո դէմ
 Եւ ժողովրդի անմիտ խաւերից՝
 Թող անէծք թափւէ վեհ պատւիդ ընդդէմ:

Թող նախանձ սրտով, մարդիկ չարադէմ
 Անվերջ հալածանք բարձրացնեն քո դէմ
 Իսկ դու, վեհ պօէտ, մինչ այսօր փառքով
 Կրել ես՝ և տար դրօշակդ պատուով:

Կոչտ, բիրտ ամբոխը միշտ անհաւան է,
 Նրանցից գանգատել, երբէք, ունայն է.
 Նոցա սրտերը վեհ բան չեն զգում,
 Ուստի կուրաբար վատին հաւանում:

Գիտեմ դժւար է լուծդ խեղճ պօէտ,
Տանել զրկանքներ, դա չէ շահաւէտ.
Պէտք է ունենալ վեհ համբերութիւն,
Որից պօէտին չէ զրկել բնութիւն:

Դէ՛հ զինւիր պօէտ, քաջի գէնքերով,
Գրէ ու կուէ անւախ, անվրդով,
Իսկ կոյր ամբոխի, խռպոտ մումութիւն
Նաւատան, կըտայ զրչիդ մեծութիւն:

Ռոսնով, 1898 թ.

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ե Ր Գ Ը

Քաղցր հնչմամբ, գեղգեղելով,
Մի կանացի ձայն էր լսում,
Որ մեղմ դայլայլ ստեղծելով,
Սրտէս անիս էր հանում:

Դա հայ լեզուով հիւսւած երգ էր,
Երգ վաղեմի սոսկ քաջութեանց,
Նայրենասէր մի հայ կին էր,
Երգ էր երգում իւր մանկանց:

Ննչուն ձայնը օրօրելով,
Մեղեգի էր անոյշ ստեղծում,
Իսկ մանկական ձայնը, նրանով՝
Օ՛հ, սիրտս վէր վայր էր լինում:

Ընտանեկան այս համերգը,
Թանկ էր շատ թանկ ու սրտազին,
Որովհետև յոյս էր տալիս,
Խեղճ պանդխտիս ճնշւած սրտին:

Ռոսնով, 1898 թ.

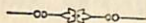
ԱՆՐԱԽՏԻ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ

Եկաւ ու անցաւ այս մի տարին էլ,
 Ու վշտոտ կեանքէս պակսեց տարի մ'էլ,
 Բայց աւաղ դեռ իմ բախտս չէ բացուել.
 Թէև ուրիշին պալատ էլ շինեց:

Ամեն նոր տարի նոր անբախտութիւն
 Եւ ամեն մի օր նորանոր փորձանք,
 Գալիս է գլխիս, բայց կարեկցութիւն
 Չեմ գտնում մինից, սահում են նրանք:

Անհոգ բնութեան այս արհաւիրքը,
 Արդեօք դեռ երկար պիտի ինձ տանջէ,
 Գոնէ չի խղճալ ծաղիկ հասակիս,
 Այ դու նոր տարի ստա մի տանջէ:

Նովոչերկասկ, 1898 թ.

ԱՆՐԱԽՏ ԳԻՒՂԱՑԻՆ

Ամենքը գիտեն որ խեղճ գիւղացու,
 Կեանքը կախւած է բնութեան խղճից,
 Ինչպէս մի համեստ աղջկայ բախտը,
 Իւր բիրտ սիրողի քմահաճոյքից:

Եկաւ գեղեցիկ գարունը ահա,
 Նորա կազդուրման աղբիւրն է սա,
 Տող պիտ պատրաստէ, որ սերմը ցանէ,
 Բայց աւաղ հողը անպէտք ու չոր է:

Եկաւ ամառը, ուրախ է դարձեալ,
 Պէտք է աշխատէ անխոնջ, անլնդհատ,
 Բայց ինչ եղաւ այս, երկինքը բարձրեալ,
 Կարկուտ ուղարկեց անձրևի տեղակ:

Եկաւ և աշուն մրգի ժամանակ,
Սա խեղճ գիւղացու յոյսն է միակ,
Միրգ պիտի ժողէ և վաճառ հանէ,
Բայց ցուրտը տարաւ, ինչ պիտի անէ:

Իժբախտին ահա ձմեռն էլ հասաւ.
Սա է տազնապին համոյ փորձանքը.
Գիւղացին չունի ոչ հաց, ոչ հալաւ,
Կորաւ, չքացաւ խեղճի սև կեանքը:

Նովոգերիսակ, 1898 թ.

ԽՈՐՏԵԿԻՆԸ ՅՈՅՄԸ

Կար ժամանակ, երբ ինձ համար,
Կեանք չէ, կեանքից թանկ էիր,
Անգին տեսքը ունիիդ կամար,
Ինձ կեանք ու շունչ էր անձանձիր:

Այն խոստումդ կարծում էի
Կրկատարես—դու ազնիւ
Եւ լի յուսով պաշտում էի
Քո պատկերդ ամեն տիւ:

Սիրում էի, գրկում էի,
Ինձ երջանիկ 'ի զգում,
Որ քեզ նման եար ունէի,
Կեանքս ուրախ էր անցնում:

Բայց մեծացանք, այդ ոչ լինէր,
Դու հեռացար ինձանից,
Էլ ինձ տեսնել իսկ չուզեցիր,
Որ խեղճ էի քեզանից:

Այժմ ի գուր տեղը տրտունջ՝
Դանդառուում եմ ես անյոյս,
Է՛հ լաւ գիտես գու իմ մրմունջ,
Խորտակեցիր մի մեծ յոյս:

Քիֆիս, 1899 թ.

Կ Ը Ց Ա Ն Կ Ը Ց Ի . . .

Կըցանկայի որ լինէիր,
Բացւած ալ վարդ զեղեցիկ,
Եւ մշտական քո բուրմունքով
Լցնիր իմ սիրտ, իմ հոգին:

Կըցանկայի որ լինէիր,
Դու՝ մի թռչուն զեղանի,
Եւ երգէիր, տոշուրէիր
Իմ անձկալի վշտոտ սիրտ:

Բայց այդ, եթէ քեզ չէ հաճոյ,
Ուրեմն եղիր սիրունիս,
Որ սիրովդ հազենամ,
Քեզ իմ զրկում տեսնելիս:

Բագու, 1899 թ.

7916
1001

ՍԻՐՈՅ ԵՐԿՈՒՄ

Ախ ինձ ասա, ինչպէս երգես,
Քեզ վառ սէրս սիրելիս,—
Ո՛հ ինչ անեմ և ինչ երգեմ,
Թանկ վրովդ փարելիս:

Ախ, չգիտեմ ինչպէս խօսեմ,
Զրթէդ համբոյր քաղելիս,
Եւ ճիշտ վատ է, երբ խօսք չստեմ,
Քեզնից փափագ առնելիս:

Քայց ինչ արած, ես սիրում եմ,
Համբ է թէև իմ սէրը,
Օ՛, հաւատայ քեզ խաբում չեմ,
Վկայ ինրը, Մեծ Տէրը:

Բագու, 1899 թ.

ՆՄԸՆՈՒԹԻՒՆ

Հարուստ, մեծատուն աղայի դռնում,
Ահա կանգնած է զոյգ ձիով մի կառք,
Իսկ տան տիկինը բէհեզ է հագնում,
Աղան ծխելով նորան է սպասում:

Նոյն այգ տան ներքին նկուղից մինում,
Ահա ընկած են մանուկներ անհայր,
Խոնաւ գետնի վրայ, զերթ մահւան գրկում,
Նիհար ու մաշւած, մայրիկին սպասում:

Աղան գուրս եկաւ, բազմեց իր կառքում,
Նորա կինն էլ, իր փափուկ կողքին.
Կառքը սլացաւ շքեզ փողոցով,
Նարանց ծածկելու կեանքի խնջոյքում:

Եկաւ աղքատիկ խեղճ մայրը տրտում,
Տեսաւ մերկ մանկանց դէմքերը անշունչ.
Հաց ուշ էր գտել, վայ տեց գլխուն
Եւ գտաւ որդոց սև մահւան գրկում:

Ռոսսով, 1899 թ.

ԱՆՅԱԹ ՎԱՄԵՐ

Անցան, անցան այն ժամերը,
 Անցան, անդարձ, յետ չեն գալ,
 Անցան, ուրախ այն օրերը,
 Էլ չենք տեսնիլ օրն անցեալ:

Անցան, ոսկի սիրոյ արբունք,
 Ինչպէս ցնդող գոլորչի,
 Էլ չեն գրաւում ինձ քո աչք-ունք
 Ոչ կարմիրը քո թուշի:

Էլ չեն իշխում քո խօսքերը
 Իմ այս լքեալ թոյլ սրտին,
 Է՛հ, պղտորւել են մտքերը,
 Մի մօտենալ իմ կրծքին:

Այնտեղ չկայ եռուն տարփանք,
 Թէ քիչ սէր էլ—կայ պահւած՝
 Գիտցիր, շունի նա սփոփանք,
 Անկեղծ սիրուց եմ գրկւած:

Անցան, անցան այն օրերը,
 Անցան, ինչպէս մի երազ,
 Սիրտս լցրին սև ցաւերը,
 Ինձ որք թողլով հանապազ:

Քիֆիս, 1899 թ.

ԺԱՆԿՈՏԻՐ ԲՆԱՐ

Երգիր քնար, ի՞նչ ես լսել,
 Ի՞նչ ես լեզուդ կապկապել,
 Մի՞թէ խեղճուկ հայրենիքիդ
 Վիշտը չէ յայտ քո սրտիդ:

Է՞ր թշուառի նեղ գրութիւնը՝
 Ձեռն ցանկանում բացատրել,
 Նոցա կեանքի դառնութիւնը՝
 Նկարագրել ու պատմել.—

Կամ չէս տեսնում, այն հարստի
 Փարթամ ու զեխ, ցոփ կեանքը,
 Եւ ինչպէս նա, իր ապրուստի
 Համար ծաղրեց մեր ջանքը:

Յանկանում ես լայն ու հանգիստ
 Լոկ կեանք վարել քեզ համար,
 «Կեանքի տապը դառն է խիստ» —
 Այդպէս կրթեց քեզ աշխարհ:

Ուրեմն ժանգ, այսուհետ
 Թող պատէ քո լարերին,
 Երբ չես ուզում լինել գէտ,
 Քո խեղճ եղբոր վշտերին:

Թիֆլիս, 1899 թ.

Գ Ե Ր Ո Ւ Ն

Գարուն է եկել, գարուն է եկել,
Ամենքի համար նոր կեանք է բերել.
Ամբողջ բնութիւնը ծաղիլով զարգարել,
Մարդոց սրտերից ամեն վիշտ հանել:

Տես, ան, բնութիւնը ինչպէս պճնւած,
Ընդունում է իւր գիրկը բիւր մարդիկ,
Ինչպէս որ նախկին սիրոյն կարօտած,
Կը փարեն իրար ուրախ սիրուհիք:

Գարուն, այ գարուն, ամեն մի գրիչ,
Քեզ գովք է կարգում—իբրև սփոփիչ,
Թէ կեանք ես տալիս գու ողջ աշխարհին,
Հաւասար աչքով նայում ամենքին:

Բայց, ան, տխուր է իմ այս մեղեդին
Եւ յիշեցնում է քո լսող սրտին,
Որ ամեն սրտի բերկրանքը գարձար,
Իսկ վշտոտ հայի, սիրտը մոռացար:

Նոր-Նախիջևան, 1899 թ.

Ես սիրեցի մի համեստ սիրտ,
Ընտրած անձուկ աշխարհից,
Իսկ նա տուց իր քնքոյշ սիրտ,
Ինչպէս ընկեր կարեկից:

Նորա սիրտը խիտ զգայուն է,
Չի բաժանիլ ինձանից,
Ուրախութեամբ միշտ տալիս է,
Երջանկութիւն իր կրծքից:

Սէրը անշէջ որ յղացաւ,
Մեր սրտի մէջ միաձին,
Դուք չըկարձէք առաջացաւ
Լոկ տառփանքից բնածին:

Անկեղծ սրտից բոլորս սէր էր,
 Սէր զգայուն ու անխախտ,
 Որ շողկապեց մեր հէզ սրտեր,
 Ինչպէս շղթայ մի անյաղժ:

Ո՛հ, սիրեցի և պիտ սիրեմ,
 Այսուհետև այդ հոգին,
 Եւ այդ սէրը պիտի կրեմ,
 Մինչև գիրկը սառ հոգին:

Թիֆլիս, 1899 թ.

ՔՆԱՐԻՍ ԸՆՈՑԹ ԼԱՐԵՐՈՎ

Է՛հ, մի ուզի, որ երգ երգեմ,
 Վշտոտ քնարիս լարերով
 Եւ այդ անհոգ միտքդ լցնեմ,
 Սիրտ մորմորոյ երգերով:

Միթէ կուզես սիրոյ երգեր՝
 Երգեմ անզուսպ հառաշով,
 Տխուր քնարիս ժանգոտ լարեր՝
 Սիրտդ պատեն թախիժով:

Երգեմ արդեօք, սիրուն գարուն,
 Իր կենդանի աշխոյժով,
 Գովեմ նրա գեղեցկութիւն,
 Քնարիս անոյժ լարերով:

Թէ սիրտ ունես, լսիր անցած,
Մեր խեղճ հայր պատմութիւն,
Եւ այդ ազգի անչափ կրած,
Անբախտ, անձայն պարտութիւն....

Այս ուզում ես, հասկանում եմ,
Երգեմ, երգեր խրախճանքի,
Բայց չեմ լսում, հառաչում եմ,
Սրտիս վէրքից, ցուրտ կեանքի:

Թիֆլիս, 1899 թ.

Ա Չ Ե Ր

Ինչո՞ւ թախիծ արտայայտող
Այդ աչքերով նայում ես,
2է որ գրանցով, սիրտ կտրատող
Բոցով հողիս լցնում ես:

Այդ աչերդ ինձ գրաւեցին,
Ինձ դիւթեցին, գերեցին,
Մի՛թէ, դեռ էլ չես խղճալու,
Մի՛թէ, սիրտդ չ'կգալու:

Արդեօք, մինչ երբ, ինձ պիտ տանջեն,
Լի կրակով այդ հայնացքներ,
Մինչ երբ արդեօք, հողիս մաշեն
Անվերջ անբուն գիշերներ:

Բա՛ւ է, հողիս, բա՛ւ է, գլժայ,
Գէթ գրութիւնս քիչ զղայ,
Բովից տանջող գերու նման,
Ինձ քեզ մօտ առ Ա . . . ջան:

Թիֆլիս, 1899 թ.

ԱՆՓՈՅԹ ՆԵՒԱՍՏԻՆ

Կապուտակ ծովի ալիքների մէջ,
Առաջ էր լողում մի նաւ բարիքով
Եւ ուժեղ, փորձւած հմուտ նաւաստին,
Ղեկավարում էր անփոյթ անվրդով:

Ծովը հանդիստ էր, նաւաստին ուրախ
Եւ դատարկում էր բաժակներ անվախ:
Մինչև որ արդէն Աստուծոյ օգնութեամբ,
Նաևն անցել էր հեռու րաւական:

Անցաւ ժամանակ, նաւաստին արփած,
Անուշք ընկած էր իր զեկից շատ ետ,
Իսկ ծովը կարծես վաղուց մտածած,
Խաղ էր սկսում այդ նաւակի հետ:

Չատ չանցած, նաւը տարուբերում էր,
Փրփրած ծովի ալիքների մէջ,
Նաւաստին թէև ուշքի էր եկել,
Բայց նաւ փրկելու ժամն էր անցել:

«Նաւաստի, զմէր ես զէկը ոլորում,
«Նա անկարող է էլ հմուտ վարել,
«Կորցրեց արդէն իր ոյժը, կայմը,
«Ինչո՞ւ մոռացար պաշտօնիդ ժամը»:

Յարսւ՛մ, 1899 թ.

Ա Ս Տ Ղ Ե Ր Ը

Ո՛հ քանի անգամ երկնակամարը
Եւ միլիօնաւոր վառ-վառ աստղերը,
Վկայ են եղել մեր զաղտնի սիրոյն,
Եւ լուսաւորել մեր ճանպան մինչ տուն:

Հէնց այն աստղերը, աստղերը յիշիլը,
Որ դու ինձ գրկած համարում էիր,
Եւ խոստացածէդ գոնէ ամաշիր,
Դու ինձ դարձրիր փողոցի զաղիր:

Չէ որ խոստացար, սիրե՛լ քանի կայ
Քո կեանքի մէջ կենդանի ընդէ,
Նըւիրել, դառնալ ազնիւ ընտանիք,
Եւ ապրել, օրհնել, Աստծոյ բարիք:

Բայց, անի, ասածդ բոլորը կեղծ էր,
Խարեցիր դու ինձ, մոռացար դու ինձ,
Մոռցար աստղերը երկնակամարի,
Որոնցով երգում էիր անարի:

Թիֆլիս, 1899 թ.

Ժ Ա Յ Ռ Ի Խ Բ Ա Տ Ղ

Ջրվէժը անհոգ, ժայռերի միջից
Ազմուկ հանելով, թափում էր դէպ ցած
Իսկ ժայռը, կարծես լերան գագաթից՝
Յիշեցնում նրան խրատը հինցած:

«Դու, խեղճ, յուսախար, ջրվէժ միամիտ
«Ո՛ւր ես ազմկով, այդպէս շտապում,
«Մի՛թէ կարծում ես, այնտեղ, համամիտ
«Կունենաս մարդոց քարեայ սրտերում:

«Դու չես ցանկանում գագաթիս ապրել,
«Մայրենի հողիդ ջուր տալ, կերակրել,
«Դու շտապում ես ազմուկ հանելով՝
«Վազիր, կըտեսնես ազագագ լալով:

Ժայռի խրատը հնչում էր ունայն,
Արձագանք տալիս ջրվէժը նրան.
Կարծես հեգնում էր, հեգ, փորձած ժայռի,
Սրտիցը բղխած, խրատին բարի:

Թիֆլիս, 1899 թ.

Ք Ն Ա Ր Ի Ս

Երգիր, քնար իմ քաղցրահնչիւն,
 Երգիր, երգեր զգայուն,
 Թող ուրիշը ոսկի զիգէ,
 Իսկ դու հնչիր աննկուն:

Ինչ փոյթ թէ այլք, քո մօտերըում,
 Վարձ են փնտռում երգերում,
 Նրանք վարձկան գրչակներ են,
 Փառքի տենչով են երգում:

Իմ դրօշն է ճշմարտութիւն,
 Լինենք նրան հաստատուն՝
 Կառաւարտող ու պինդ պահող,
 Թէկուզ թափուի իմ արիւն:

Թող մի մարդ էլ շատերի հետ,
 Մաշէի, զոհուի պէս ասպետ,
 Ճշմարտութեան փշոտ ուղին,
 Քաղցր է ինձ ու սիրաւէտ:

Երգիր քնար, անվախ անահ,
 Գուցէ մօտ է նոյն իսկ մահ:
 Երգենք կրկին ճշմարտութիւն,
 Որ դարձնենք այն անմահ:

Թիֆլիս, 1899 թ.

* * *

Ես սիրեցի անհուն սիրով,
 Քո սրտիկը, ինձ կորցրած,
 Իսկ դ՞ու, ո՞հ, լոկ համբոյրներով,
 Է՛ր խաբեցիր անասուած:

Ես տուեցի քեզ աղնիւ խօսք,
 Սիրել, սիրով անընդհատ,
 Բայց դու, պատիր խօսքերով սոսկ,
 Ինձ սէր տւիր անհաստատ

Ձւարճութիւնը շատ չնչին էր,
 Որ զգացի քեզանից,
 Է՛հ, սիրելւս քեզ իզուր էր,
 Երբ դուրս էի քո սրտից:

Քիֆուս, 1900 թ.

ՔԱՂԱՔ ԵՒ ԳԻՒՂ

Հալալ, աշխատանք քրտնաթոր վաստակ,
 Գիւղացու կեանքի վեհ ճակատագիր
 Սիրելի ես դու, աղնիւ ու հստակ.
 Օրհնելի քո այդ սուրբ վկայագիր:

Ես շատ կուգէի լինել, ո՞հ ձեր մէջ,
 Ձեր մարուր կեանքով ես էլ ապրէի,
 Ձեզ հետ գործելով չէի հողնիլ հէշ,
 Որ հանգիստ խղճով գոնէ կապրէի:

Իսկ այստեղ, մեզ մօտ, մեծ քաղաքներում:
 Ուր դուք տեսնում էք միայն հրաշալիք,
 Այստեղ, ես, ինձ շատ, շատ նեղ եմ զգում,
 Այստեղ մարդիկ լոկ փողի են խաղլիք:

Բայց ձեր մէջ, զիտեմ այդ ախտը չկայ
 Փող ասած բանը պաշտել չէք կարող
 Հէնց այդ է պատճառ, Ասուած է վկայ,
 Որ ձեր սրտերում չէք պահում քէն ոխ:

Քիֆուս, 1900 թ.

ԿԵՆՆՔԻՍ ԸՆԿԵՐԻՆ

Երբ ինձ պատում են ծանր մտատանջ՝
Այս նեղ աշխարհի, կեանքի հոգսերը,
Ես շտապում եմ, դէպի քեզ իմ սէր,
Քեզնում սոսկ գտնում կարեկից ընկեր:

Երբ վշտացնում են զազիր գործերով,
Անազնիւ մարդիկ, հէգ սրտիս թելեր,
Ես քեզ եմ դիմում լքեալ խօսքերով,
Քեզնով սփոփւում, սիրելի ընկեր:

Թիֆլիս, 1900 թ.

* * *

Հարուստ ես այո, ունես մեծ անուն,
Առևտուր ունես պէս-պէս անանուն,
Խանութի շատ կայ ապրանք թանկագին,
Ամենքը կտան քեզ պատիւ ու զին:

Սէր առնել ոսկով մինչ իսկ կարող ես,
Ծախու սէր շատ կայ եթէ ուզում ես.
Բայց դու մեր սրտում չունես ոչ մի զին,
Քանի սիրում ես, պաշտում ես փողին:

Թիֆլիս, 1900 թ.

ՔՐԻՍՏՈՍ ԵՐԵՆԸ

Քրիստոս յարեալ. ուրախ ուրախ
Արդէն յայտնում են միմեանց,
Զբաւորը չէ քաշում ախ—
Մարդիկ օգնում են նրանց:

Սուրբ Քրիստոսի յարութիւնին,
Նա կը գտնէ կտոր հաց,
Չունի կասկած որ հարստին,
Այդ օրն է սիրտը բաց:

Թողած իւրեանց առևտուրը,
Բան չեն ծախում, չեն խարում,
«Այսօր սուրբ է, մեր այս դուռը
Թող փակ մնայ շուկայում»:

Քրիստոս յարեալ աւետում են,
Ուրախ ուրախ իրարու,
Համբուրելով հաշտում են,
Հեզ և հլու յանձնառու:

Հաշտում են, մի սիրտ դառնում,
Իրար բարի ցանկանում,
Եկեղեցու դուռը մաշում—
Ողորմութիւն բաժանում:

Բայց ես տխուր, հիասթափեա՜մ՝
Մերթ ժպտում եմ, մերթ տխրում,
Երբ յիշում եմ մի օր անցած,
Քէն կը պահեն սրտերում:

Քիֆիս, 1900 թ.

Ո Ղ Ո Ր Մ Ո Ւ Թ Ի Ն

Մի գաղթական ման էր գալիս
 Եւ հաց ժողուում տնէց տուն,
 Նրա տեսքը շատ խղճալի,
 Վշտով պատում ամենուն:

Ահա կանգնեց նա մի տան դէմ,
 Պատշգամբում մի տիկին
 Տեսաւ՝ իսկոյն գլուխը բացեց,
 Եւ մի կտոր հաց խնդրեց:

«Ողորմութիւն տւէր տիկին,
 «Մշէն փախած խեղճ հայ եմ,
 «Կորցրել եմ ես ամենրին,
 «Անտէր ու որբ տղայ եմ»:

Իսկ տիկինը, հպարտ-հպարտ,
 Այդ աղքատին լաւ նայեց,
 Եւ ուզելով լոկ զւարճանալ,
 Նրան բակը ներս կանչեց:

«Ողորմութիւն տւէր տիկին»:

— «Լաւ, լաւ, գիտեմ. լաւ, կտամ»:

«Թէ, դու մի քիչ երգիր, պարիր»:

«Որ ես տեսնեմ (զւարճանամ):

Խեղճ թշուառը ինչ պիտ անէր
 Եթէ չերգէր, չպարէր,
 Նա ոչ մի բան չէր ստանայ
 Եւ կըմնար առանց հաց:

Իր հայրենի մի երկու երգ,
 Երգեց, պարեց, ցատկոտեց
 Եւ կանգնելով տիկնոջ առաջ
 «Ողորմութիւնը» կրկնեց:

Իսկ տիկինը, կուշտ ծիծաղից
 Հազիւ պրծած, կշտացած,

Հանեց՝ խեղճին մի սև կոպէկ
Չգեց, իբրև օգնութիւն:

Քայց ինչ, ահա այն խեղճ հայր,
Իւր քրոջից ծաղրւած,
Անցաւ խնդրել մի կտոր հաց
Մտրում լալով—զգացւած:

—Ողորմութիւն զուր ես անում,
Դու, բիրտ, տգէտ հայ ամբոխ,
Երբ եղբօրդ վշտով խնդում,
Ծաղր ես անում փողիդ փոխ:

Թիֆլիս, 1900 թ.

* * *

—∞—

Ինչպէս գարունը իւր զւարթ խանդով,
Նոր կեանք է տալիս սառած անտառին,
Նոյնպէս էլ և դու, անգին նազելիս,
Վանում ես թախիժ աչքիս նայելիս:

Ինչպէս վաղորդեան արևը զարնան,
Յոյս է ներշնչում խղճուկ զիւղացուն,
Նոյնպէս և անկեղծ լեզուդ սրտագին՝
Կեանք է ներշնչում կեանք լժանկ ու անգին:

Երանի ընդ միշտ արև ու գարուն,
Երջանիկ օր տան, ագնիւ գիւղացուն
Իսկ ինձ իմ հոգեակ, ջերմ սիրող սրտէդ՝
Թոյլ տուր ընդունել, լոկ կեանք քաղցրաւէտ:

Թիֆլիս, 1900 թ.

—∞—

ԳՈՒ ՄԻ ՀԱՆՏԱՆ

(Նւէր օր. Ա...հն)

Դու մի հաւատալ եթէ քեզ ասեն,
 Կեանքը լոկ ոսկու մէջ է կայանում,
 Գիտեմ շատերը մինչև իսկ կասեն,
 Կեանքի հանգիստը նրանում են գտնում:

Դու մի հաւատալ եթէ քեզ ասեն,
 Թէ փառքը կարէ կեանքը երկարել,
 Թէ չոր ծերութեան սառուցեալ գրկէն,
 Նորանոր գարուն կարէ պարզել:

Դու մի հաւատալ եթէ քեզ ասեն,
 Լուռ համբերութեամբ տար ամեն տանջանք,

Դու մի հաւատալ, թէ հաւատացնեն,
 Որ դա կարող է տալ քեզ երկար կեանք:

Բայց երբ տեսնում ես թէ կայ քեզ լսող,
 Կայ քնքոյշ սրտիդ սիրող, ճանաչող
 Եւ եթէ իրար կարող էք սիրել,
 Դորանով կարէ կեանքը երկարել:

Քիֆլիս, 1900 թ.

* * *

Փշում է մեղմիկ զեփիւռը գարնան,
 Փայփայում, շոյում ծառերին ծաղկած,
 Եւ մի մեղեգի, քաղցրիկ, դուրեկան,
 Երգում է բնութիւն շունչ հոգի առած:

Ահա, առակը խոխոջ վաղելով,
 Փախչում, ծածկում է խիտ թփերի տակ
 Եւ կարծես, ինչպէս հարս՝ ամաշելով,
 Ծածկում է իրեն կանաչ քողի տակ:

Միւս տեղ հրճում են մրգի ծառերը,
 Հասած կարմրած իրենց պտղերից,
 Իսկ նոցա վերայ կաշաղակները,
 Երգում, կոցում են, գոհանում Տէրից:

Ճնճողուկ ու ծիծառ իրար խառնեա՞ծ,
 Մրգի հասնելն են ուրախ աւետում
 Աշխոյժ մրջիւնը, մինչ խակ շրփոթեա՞ծ,
 Թափած մրգերն է իր բունը քաշում:

Ահա ճագարն էլ ուտոտելով,
 Իրեն օրական պաշար հայթհայթում,
 Փրաջան մեղուն, տես ինչ խնամքով
 Վարդերի հիւթից, մեղր է պատրաստում:

Ամեն տեղ կեանքը եռում է խանդով,
 Ամեն սրտի մէջ աշխատանք աշխոյժ.
 Անհող խայտալով, ու մեծ եռանդով,
 Փողվում են մթերք, որքան ունեն ոյժ:

Փողվում են մթերք, ապրելու համար,
 Ամբարում բարիք, որ իւր ճաշակին.
 Եւ այդ եռացող կեանքը անգաղար,
 Ծառայում է միշտ այդ նսպատակին:

Երանի է ձեզ, թռչունը, միջատներ,
 Որ շունէք մի այլ հարկաւոր կարիք,

Ինչպէս երբեմն, մեր մէջ, հարուստներ
Գիտեն լոկ պաշտել, որկորի բարիք:

Միայն մի բանով դուր գերազանց էք.
Դուք չէք խանդարում ուրիշի ձեռքին,
Իսկ մեր հաստափոր աղան, հէջ գիտէք
Քանի խեղճեր է գոհել իւր քէֆին:

Թիֆլիս, 1900 թ.

* * *

Յերիք տանջես քո վեհ սիրտը բանաստեղծ
Յեշտ չես գտնիլ նոյն իսկ ընկեր մի անկեղծ,
Թանկ խօսքերդ դու մի կրկնիլ անդադար,
Քեզ չեն լսիլ և կտանջեն անարդար:

Ազնիւ խորհուրդ ենք տալիս քեզ խեղճ պօէտ,
Չատ շատ քաջաց — արհամարւած, եղանք դէտ
Դու մի տքնիլ, դուր մի յուզիր քո նուրբ սիրտ,
Այս ամբոխը ինքնասէր է և շատ բիրտ:

* * *

Քանի մաշէր կեանքս, անգութ քարասիրտ.
Ինչ, ուզում էք, որ ես լինեմ ձեզ պէս բիրտ.
Քայց ախ, չէ որ իմ այս սիրտը զգայուն,
Ունի կսկիւծ, ունի տանջանք մնայուն:

Երբ տեսնում եմ տառապեալի լաց ու կոծ,
Ճնշած, անմեղ չքաւորին քարակոծ՝
Ինչպէս լուեմ, ճշմարտութեան սուրբ բողոք,
Ինձ մղում է գրել, կռել անողորմ:

Այն սուրբ օրից երբ ուխտեցի անձնագոհ,
Լինել պաշտօղ ճշմարտութեան, դառնալ զոհ,
Նւիրական է այսուհետ իսկ տանջանք,
Թէկուզ փշրեն գաղափարիս աշխատանք:

Թիֆլիս, 1900 թ.

Մ Ի Բ Ո Ւ Մ Ի Բ Վ Ե Ր Գ

Մի բուսիր վարդ, տունկդ ժողւէ, չորացիր,
Մեր հայրենիք սգով պատած, աւերակ է ճանաչիր:
Միթէ այստեղ, կարէ ծաղկել կարմիր վարդ,
Երբ մեր սրտում, դեռ կայ դիզւած, անասելի, ան-
թիւ դարդ:

Սոխակ, դու էլ, գովել վարդիդ մոռացիր,
Մեր նեղ օրը, չէ որ տեսար, այժմ սրտով կարեկցիր:
Մեր այս կամբը, ազնիւ սոխակ թող լինի,
Գիտեմ այն, որ առանց վարդ երգի տխուր կըլինի:

Տխուր երգը ու մրմունջը թախծագին,
Կը յարմարէ, մեր այս դառն ու հալածեալ վիճակին:
Թուրքը, քիւրդը մեզ տանջում են ինչ անենք,
Որին յայտնենք մեր գանգատը, ով է ազնիւ, ում
դիմենք:

Պատմիր սոխակ մեր վշտերը մորմոքիչ,
Կարելի է մեզի խղճան և մենք գտնենք մեզ փրկիչ:

Հիւն-Նախիջուան, 1901 թ.

ԱՐԱՐՍԻՆ

(ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԱՆՆԱՆԻ ՅՈՇԱՏԱԿԻՆ)

Մեր սրբազան մայր «Արաղ»,
Անշափ թանկ ես ինձ համար,
Ցանկանում եմ հանապազ,
Փարթամ մնաս ու վարար:

Դու ծծում ես ամեն օր,
Շնչած օդը խեղճ հայի.
Դու տեսնում ես իմ եղբոր,
Ցաւն ու վիշտը ամենհի:

Նա անտէր է մնացել,
Իր հայրենի երկրում.
Նրա բախտը վերացել,
Նա հալում է ու մաշում:

Դու յիշում ես մայր գետակ,
Թէ ինչ օրեր ենք կրել.
Դաժան մարդոց լծի տակ,
Ցանցանքների համբերել:

Մինչ երբ արդեօք մեզ այսպէս,
Պիտի նեղեն անարդար
Ջրկանքներով միշտ պէս-պէս
Եւ հալածեն անդադար:

Արձրս, աստ, գուշակիր,
Մեր սին բախտը ո՛ւր է, ո՛ւր
Մի լուր աստ, մի տանջիր,
Թէկուզ լինի նա տխուր:

Քայց Արաբսը, ոչ մի ձայն,
Արձագանք իսկ չէ տալիս,
Կարծես, ասում է միայն՝
«Հանգիստ տուր իմ ակերիս»:

Արձրս ինչու պատասխան,
Մխիթարանք չես տալիս

25-րդ թող համ հայկիեան,
 Աւշք չես դարձնիլ իմ ցաւիս:

Միթէ այդպէս, անվրդճի,
 Գու մոռացար խեղճ հային.
 Մեր անցեալը մոռնալով,
 Ընտելացար օտարին:

Ա՛խ, ուր կուզես շտապիր,
 Ասուած քեզ հետ, այ Արարս.
 Միայն խնդրեմ մի մոռցիր
 Հայ գաւակիդ, մայր Արարս:

Հին-նախիջեւան, 1901 թ.

Հ Ե Ռ Ո Ւ

Հեռու կացէր ինձանից,
 Փող գիզելու մտորմունք.
 Հեռու, ես չեմ ձեզանից
 Գտնում սրտիս համեմունք:

Հեռու, հեռու ինձանից,
 Կեզ ու պատիր շողորորթ,
 Գծում լեզու քեզանից
 Ես զգում եմ, դու ես խորթ:

Հեռու նոյնպէս սէզ աչեր,
 Քանի գիտէք դուք կեզծել,
 Ես յիշում եմ որ այդ ձեր՝
 Աշքը շատ մարդ է խաբել:

Հեռու, թշուառ գինեմուլ,
 Կեանքի դու ցեց անխնայ.
 Քեզ կըմնայ՝ որկրամուլ
 Կեանքից անէծք լոկ վկայ:

Մինչ երբ արդեօք անըզգայ,
 Կեանքը լցնէք վշտերով՝
 Չեր չար սիրտը միշտ վստահ,
 Ծաղրէ բարին անվրդով:

Ախ կուզէի գէթ մի օր,
 Իշխող լինեի ձեր սրտին,
 Եւ պատմէի այն ինչ որ,
 Տոչորում է իմ հոգին:

Թիֆլիս, 1901 թ.

ԵՐԿՈՒ ՄԱՀ

Անհուն կալածքի տէր հարուստ աղան,
 Ապրում է ուրախ, պերճ ու աննման
 Նորա անունը լսող բանւորը,
 Սարսուռ է զգում ախ քաշում խորը:

Ասում են մարդիկ. «դա փող շատ ունի,
 Քիսկ սրտումը խիղճ որ ասես չունի.
 «Անվերջ տանջում է իր բանւորներին,
 Քեան տանջանքի շի տալիս մի գին»:

Ապրում է նոյնպէս մի վեհ բանաստեղծ,
 Ազգին ծառայում իւր գրչով անկեղծ.
 Չունի նա ոչ կառք և ոչ ծառաներ,
 Լոկ բարիք անում ու քարոզում սէր:

Երգել է նա իւր վեճ գաղափարին,
Որ գէթ մի բարիք ցոյց տայ իւր ազգին,
Այդ է այն մարդու միակ մտորմունք,
Այդ է այն մարդու գրչի զբաղմունք:

Մեռաւ հարուստը. թաղեցին շուքով,
Դիակառքը լի վարդապսակներով
Եւ մի անծայր խումբ, հեանորդ կառքերի
Քրաւում է ուշքը շատ շատ մարդերի:

Մեռաւ պօէտը. թաղեցին նրան.
Մի անշուք հանդէս բարեկամական
Միայն տեցին այդ անփող մարդուն
Եւ մի քանի խօսք, ողորմի հոգուն:

Անցաւ ժամանակ. այն հարուստ աղան,
Իսպառ մոռացւեց եղաւ մտահան,
Իսկ բանաստեղծի քնար խօսնակը,
Անջինջ դարձրեց սուրբ յիշատակը:

ՓՈՂ ՅԵՏ ՈՒՆԷ...

Այն ժամանակ ես դեռ մի խակ,
Կոկոմ էի շըրացւած,
Ոչ ունէի մեծ նպատակ,
Ոչ այս կեանքից բան տեսած:

Իմ ծնողքս, իրենց մտքով,
Բարի օրս ցանկացան
Եւ ինձ համար մի տարիքով,
Պառաւ փեսայ լոկ գտան:

Ջարմանալով ես հարցրի
«Պապա չէ որ շատ ծեր է,
«Ձէ որ արգէն յիսուն տարի
«Ինձանից շուտ ծնել է»:

«Վնաս չունի, ծաղիկ իմ տան
«Չատ տարիքը ինչ վնաս.
«Փող շատ ունէ, Մանիշակ ջան,
«Երրորդ յարկում կրկենաս»:

«Ես չեմ ուզում, չեմ ցանկանում»:
Իսկ նորա սաստ, ծեծ ու փէտ,
«Ախ Աստուած իմ—չեմ հաւանում»,
Բայց ինձ կապին նորա հետ:

Անցաւ տարի մեռաւ մարդս,
Թողեց կայք ու մի զաւակ,
Որը կարծես մնաց դարդս
Գարձնելու բիւր տեսակ:

Այժմ իզուր փնտռում եմ սէր
Ինձ թողած թանկ կայքերուց,
Ախ ինչ ասեմ ձեզ հէր ու մէր,
Որ գրկեցիր վառ սիրուց:

Ո՛հ կը տանեմ այլուած սրտիս,
Այս վշտերը մինչ ի մահ,
Քէթ լինելի ընկերներիս,
Բախտի բացման ես վստահ»:

Թիֆլիս, 1901 թ.

Ի Մ Վ Ի Յ Տ Ը

Մի հարց բարեկամ սրտիս դարդերը,
Վշտոտ է կեանքս տխուր ու մռայլ.
Ջուր են աշխատում քո այդ խօսքերը
Սիրտըս սփոփել—իմ դարդս է այլ:

Ես չունիմ ոսկի, չունիմ ոչ արծաթ,
Որ գործակալս կայքս խափանէր,
Ես չեմ ոչ ասպետ համարձակ կուրի,
Որ վատ գինուրս կէս կուրն փախչէր:

Իմ վիշտս այլ է, իմ գանդատս ջոկ,
Անաչառ խօսքիս, սուրբ է նպատակ.
Ես ճամարտութիւն քարոզում եմ լոկ,
Եւ այդ դրօշին կընեմ նահատակ:

Ահա շատերը, կորստ սրտերով,
 Իրար են կլանում, ժանգ շահի համար
 Եւ ճշմարտութիւն՝ յետին մտրերով,
 Ոտնահար անում վայով անհամար:

Քէն, հախանձ, լպիրշ, անազնիւ մարդիկ
 Ամբիօն ելած սէր են քարոզում,
 Իրենք մամօնի ձեռքին խաղալիք,
 Ոսկի շրսիրել մեզ են խրատում:

Ատում եմ մարդոց, ընկած հոգեպէս,
 Ցաւում ի սրտէ, ափսոսում նոցա.
 Ահա այսպիսի մտրեր են պէսպէս
 Որ ինձ տանջում են, ինչ անել սոցա:

«Ազգային գրադարան»

NL0343249

36792